

Жильцов О. Б., проректор з науково-методичної та навчальної роботи Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидат педагогічних наук, доцент;

Леонтьєва О. В., аспірант, завідувач науково-методичного центру кредитно-модульного навчання Київського університету імені Бориса Грінченка

ПОРТРЕТ ПЕРШОКУРСНИКА СУЧАСНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

У статті висвітлені результати анкетування студентів першого курсу Київського університету імені Бориса Грінченка протягом трьох років. Увага приділяється питанням, пов'язаним з адаптаційним процесом студентів-першокурсників до нових вимог щодо організації процесу їх навчання.

Ключові слова: анкетування, першокурсник, студент, університет

З метою адаптації студентів першого курсу до студентського життя, а по суті, до нових умов організації навчання, для поліпшення планування заходів, спрямованих на гармонізацію відносин у новостворених студентських колективах, виявлення можливих негативних тенденцій у житті першокурсників та для з'ясування цілої низки інших питань у вересні кожного поточного року проводиться анкетування студентів.

У Київському університеті імені Бориса Грінченка анкетування першокурсників відбувається третій рік поспіль. В опитуванні беруть участь 92-95 % першокурсників, тобто від 553 до 634 студентів.

Запитання кожної анкети згруповано в окремі блоки. Перший блок запитань стосується віку, статі та місця проживання першокурсників, тобто об'єктивних даних.

Переважну кількість вступників складають особи жіночої статі (2009 р. – 79 %, 2010 р. – 80 %, 2011 р. – 82 %), що пояснюється здебільшого педагогічною спрямованістю напрямів підготовки в Університеті. За віком студенти, що вступили на I курс денної форми навчання у 2011 р., розподіляються приблизно так: особи, яким виповнилося 16-17 років, становлять 60, 18-19 років – 35 %, понад 20 років – 5 %.

Показники минулих (2009, 2010 рр.) майже однакові: особи, що мають 16-17 років, склали 80 %, 18-19 років – 17 %, понад 19 років – 3 %. Якщо порівняти кількість вступників, що мають понад 18 років, то у 2009, 2010 рр. їх кількість перебувала в межах 20 %, а у 2011 р. – становила приблизно 40 % від вступників на I курс денної форми навчання.

Зрозуміло, що у 2011 р. збільшена вдвічі кількість вступників, які закінчили середню школу раніше 2011 р., пояснюється вдало анонсованою інформацією про значно меншу кількість випускників 11-х класів порівняно з попередніми роками при майже не змінній кількості ліцензованих місць у ВНЗ.

Що стосується географії місць проживання, то у 2011 р. 83 % вступників мешкали в м. Києві та Київській області. В попередні два роки цей показник знаходився в таких самих межах.

Якщо розглянути питому вагу саме киян, то порівняно з попередніми роками їх кількість зменшилась з 66 % у 2009 р. до 51 % у 2011 р. Пояснень такому зменшенню може бути кілька. З одного боку, це суто об'єктивні чинники: у 2011 р. вступати до вищих навчальних закладів у Київ їхала значно більша кількість випускників шкіл, ніж у попередні роки; а з іншого боку — це суб'єктивний вплив, зумовлений стрімким розвитком Університету за останні роки. Київський університет імені Бориса Грінченка, який є вищим навчальним закладом комунальної форми власності, стає більш відомим за межами столиці. Цьому сприяє низка заходів, що проводяться Університетом в різних напрямках суспільного життя. Цікавим є і той факт, що приблизно один із 25 випускників середніх шкіл міста Києва став студентом першого курсу денної форми навчання Київського університету імені Бориса Грінченка, а з тих киян-випускників, котрі відвідали Дні відкритих дверей, до Університету вступив кожний сьомий старшокласник.

Другий блок запитань «Анкети першокурсника» стосується мотиваційних аспектів щодо професійного вибору вступників. Так, з'ясовуючи фактори, що суттєво вплинули на вибір ВНЗ для продовження навчання, впродовж усіх трьох років анкетування перші позиції займають «поради друзів», тобто у 2009 р. Київський університет імені Бориса Грінченка за порадою друзів обрали 32 % першокурсників, у 2010 р. — 33 % й у 2011 р. — 29 %. Серед чинників, які впливали на вибір ВНЗ, досить вагома частка вступників зазначає вдалу, структуровану, зручну у використанні презентацію матеріалів на офіційному сайті Університету (www.kmpu.edu.ua): у 2011 р. на провідний вплив матеріалів сайту щодо вибору ВНЗ вказали 28 % вступників, проти 22 % та 23 % у 2009 р. і 2010 р. відповідно. Очевидно, що зазначені показники є досить високими, як у поточному, так і в попередніх роках. Поступове зростання зазначеного показника, на нашу думку, пояснюється поліпшенням оформлення сайту, постійною його модернізацією тощо.

Понад 20 % вступників важливий вплив на вибір місця навчання пов'язують із відвідуванням Днів відкритих дверей та із зустрічами з науково-педагогічним персоналом і студентами Університету.

Понад 14 % вступників при виборі місця навчання зважили на поради вчителів, а 10 % прийшли вчитись до Київського університету імені Бориса Грінченка за порадою батьків, родичів або знайомих.

Аналізуючи анкети 2011 р., можна констатувати, що курси доуніверситетської підготовки впливають на вибір ВНЗ у 2—3 % вступників,

а от реклама на телебаченні, радіо, в газетах, у журналах, у спеціальних випусках літератури, які спрямовані на випускника, допомогли у виборі лише 1,8 % вступників. Разом з тим при спілкуванні із вступниками, які закінчили курси доуніверситетської підготовки в Київському університеті імені Бориса Грінченка, стає зрозумілим, що питання вибору вищого навчального закладу як такого, після того, як було здійснено вибір курсів доуніверситетської підготовки, не ставилось. До інших вищих навчальних закладів вступники подавали документи «для страховки», аналогічні показники і у попередні два роки.

Аналізуючи показники, що характеризують вплив різних інформаційних джерел, а також вплив заходів профорієнтаційного спрямування на вибір місця навчання, можна зробити такі висновки:

- основні зусилля в профорієнтаційній роботі потрібно спрямовувати на проведення заходів, які передбачають безпосереднє спілкування з майбутнім вступником. До таких заходів варто, перш за все, віднести Дні відкритих дверей, зустрічі учнів із студентами та науково-педагогічним персоналом Університету тощо;

- постійного оновлення і модернізації вимагають інформаційні ресурси Університету, зокрема сайт Університету. Структурованість у поданні матеріалів сайту, доступність і зрозумілість висвітлення документів формують позитивне ставлення до Університету в цілому, а також пов'язуються вступниками із стилем роботи всього Університету;

- постійної уваги потребують курси доуніверситетської підготовки. Із розмови з вступниками, що закінчили шестимісячні курси доуніверситетської підготовки, стає зрозумілим, що в період відвідування курсів вступники звикають до Університету і не сприймають їх у якості вирішального фактора щодо вибору місця навчання. Але негативні події під час навчання на курсах, очевидно, відіграють свою роль при визначенні місця навчання;

- реклама на радіо і телебаченні, а також в різних друкованих виданнях, пов'язаних з рекламою освітніх послуг, сьогодні не є вирішальною при виборі місця навчання, а отже, зважаючи на досить високий рівень цін на рекламу, можна говорити про можливість оптимізації в бік зменшення подібних витрат у діяльності ВНЗ.

Серед факторів, що мають вирішальне значення для вступників, всі роки посіли майже 20 % вступників відзначають вартість навчання. Вміння правильно скласти кошторис навчання є однією із заборук вдалого прийому на навчання.

Досить важливим є відповідь студентів-першокурсників на запитання щодо мотивації обрання конкретного (того, на який прийшли навчатись) напряму підготовки.

Так, 41 студентів I курсу вважають, що мають здібності до обраного виду діяльності, а 28 % мріяли оволодіти обраним фахом уже давно. Доволі велика частка студентів (27 %) вважають обраний напрям підготовки перспективним у майбутньому житті, а сьогодні цей напрям вважають престижним 12 % респондентів. Зазначені показники відображають деякою мірою і ставлення студентів до навчання у перші місяці навчального року. Студенти, які свідомо обрали напрям підготовки, легше переносять перші труднощі, пов'язані з навчанням, швидше адаптуються до нових вимог та умов навчання.

Думка батьків впливає на вибір напрямку підготовки у 8 % вступників. Причому цей показник стабільний упродовж останніх років (в середньому).

У межах 4–5 % знаходиться показник, що характеризує випадковість обрання напрямку підготовки. При цьому у 2009 р. найбільша кількість таких студентів спостерігається на напрямках психологічного профілю і найменша — на напрямі «Інформатика», а в 2010 та 2011 рр. найбільші і найменші показники із цього питання віднесені до зовсім інших напрямів підготовки, що свідчить, скоріше, про відсутність залежності між конкретними напрямками підготовки і випадковістю в їх обранні вступниками.

Цікавим є і той факт, що майже кожний другий першокурсник має намір здобути в Університеті другу вищу освіту. Деякі першокурсники навіть визначилися з профілем цієї освіти. Перші три місця впродовж 2009–2011 рр. займають психологія, філологія (іноземна) та журналістика. Невелика частина опитаних (в межах 3 %) відзначає своє бажання здобути другу вищу освіту, але ще не визначилася з профілем.

Разом з тим, майже всі охочі здобути другу вищу освіту виявляють намір здійснювати паралельне навчання за двома напрямками підготовки. Натомість таке паралельне навчання дійсно розпочинає досить мала частина студентів, що пояснюється різними причинами, зокрема відсутністю можливості навчання на безоплатній основі, необхідністю працевлаштування, зміною життєвих поглядів тощо.

До мотиваційних факторів, що впливають на ставлення до навчання, варто віднести й очікування студентів від університетського життя. Так, переважну більшість першокурсників (65–73 %) приваблює можливість здобути сучасні знання з обраної професійної галузі, 45–50 % тих, хто дав відповідь на анкету, вказали на привабливість можливості спілкуватися з досвідченими викладачами та науковцями, близько 20 % опитаних сподіваються знайти в Університеті нових друзів, а 35–40 % першокурсників мріють розвинути свої творчі здібності. Можливість присвятити студентські роки громадській діяльності приваблює близько 15 %, а науковій роботі — 10 % першокурсників.

Одним із важливих питань, що впливає на адаптаційні процеси, є бачення студентом себе в соціально зорієнтованій діяльності. Так, бажання брати участь у роботі органів студентського самоврядування виявляють майже 30 % першокурсників. Зазначена позиція в 2011 р. поступилась бажанню брати участь у культурно-масових та спортивних заходах (36 %).

Значна частка першокурсників висловлює бажання брати участь у волонтерській роботі (2010 р. — 16 %, 2011 р. — 25 %).

Зрозуміло, що збільшення кількості охочих у 2011 р. брати участь у волонтерській роботі пов'язана із проведенням 2012 р. в Україні ігор Чемпіонату Європи з футболу.

Низка питань анкети присвячується ціннісним орієнтирам і особистісним рисам студентів-першокурсників, які, на їхню думку, мають бути притаманні сучасному студенту.

Так, на запитання анкети щодо можливості обрати три основних життєвих орієнтири на перше місце від 70 до 80 % опитуваних ставлять «дружбу», друге місце посідає «сім'я» (від 67 до 75 %) і не менш важливим залишається той факт, що третє місце займає «здоров'я», при чому цей показник коливається в межах від 46 до 56 % опитаних.

Щодо визначення основних якостей, які мають бути притаманні сучасному студенту, то у 2009 р. цей розподіл мав такий вигляд: 69 % першокурсників вважали, що сучасний студент повинен бути відповідальним, 66 % — впевненим та 65 % мали за мету бути працелюбними. У 2010, 2011 рр. відповідно вже 68 % (64 %) першокурсників обрали працелюбність, 58 % (67 %) — відповідальність та 44 % (58 %) — впевненість.

І на завершення анкета містить питання, що дають можливість зрозуміти, які враження і проблеми виникають у студентів-першокурсників протягом першого місяця навчання в Університеті.

Уже три роки поспіль більшість студентів отримує гарне враження від навчального процесу, а саме: 65 %, 69 %, 66 % відповідно у 2009 р., 2010 р. та 2011 р. Гарні враження від спілкування з викладачами отримали від 54 до 61 % першокурсників, а також від 20 до 29 % мали гарні враження від громадського життя студентів-старшокурсників. Майже незмінною протягом трьох років залишається кількість студентів (11 %), яка вважає дуже високими навчальні вимоги, що викликає у 22–26 % першокурсників труднощі в адаптації до норм студентського життя. Це, перш за все, зумовлено організацією навчального процесу, який суттєво відрізняється від звичної для них шкільної системи. По-друге, відмінною від шкільної системи та шкали оцінювання навчальних досягнень, появою нового виду діяльності — самостійної роботи студента. Всі ці чинники викликають у першокурсників низку проблем.

Окрім того, у 2009 р. 53 %, у 2010 р. 50 %, а у 2011 р. 43 % студентів першого курсу вважали основою проблемою адаптації недостатнє забезпечення навчального процесу літературою. Ми бачимо, що цей показник змінюється у бік покращення, що зумовлено друком та придбанням нової літератури, створенням електронних бібліотек, стрімким розвитком ІТ-технологій, котрі впроваджуються у навчальний процес. Роз'яснення студентам відмінностей стосовно нормативів забезпечення їх друкованою літературою і можливістю пошуку альтернативних джерел інформації при навчанні у вищому навчальному закладі і загальному середньому закладі освіти, де кожному учню видався один підручник з кожного предмета, залишається важливим етапом у роботі викладачів Університету.

Анкетування, яке проводиться в Університеті, і його аналіз зумовили необхідність розробки й упровадження поетапного вивчення думки студентів, особливо з питань, що стосуються особистих вражень і проблем, пов'язаних з організацією процесу їх навчання.

У подальшому студенти оцінюють не тільки якість знань, які вони здобувають, але й себе в процесі навчання. З одного боку, це надає можливість викладачам вносити корективи в зміст навчальних дисциплін, удосконалювати себе як автора, підвищуючи якість навчального матеріалу, що пропонується студентові. З іншого боку, студент оцінює себе в процесі навчання та змін, що відбуваються і пов'язані з його майбутньою професійною діяльністю.

На підставі висновків, які можна зробити, аналізуючи анкети студентів, відбувається вдосконалення організації навчального процесу та управління адаптаційними процесами в житті студентів-першкурсників.

В статье освещаются результаты анкетирования студентов- первокурсников Киевского университета имени Бориса Гринченко, которое проводилось на протяжении трех лет. Внимание уделено вопросам адаптационного процесса студентов первого курса к новым условиям в организации учебного процесса.

Ключевые слова: анкетирование, первокурсник, студент, университет

The article describes the survey student's results of first year education in Boris Grinchenko Kyiv University in three years term. Attention is paid to issues related to the adaptive process of first-year students to the new requirements in their training organization.

Key words: survey, first-year student, student, University.